

→ ***Valet 2010***

Valenkät till partierna i Stockholms stadshus

Gröna tak • Slussen • Ekologiska livsmedel • Förbifart Stockholm
• Energimätare • Naturreservaten m.m. Sidorna 3–7.

Stockholms Natur

Programbladet september 2010–januari 2011
Stockholms och Söderorts Naturskyddsföreningar

Mångfald, ju fler desto bättre

I år är det internationella året för biologisk mångfald, utlyst av FN. Ett år då vi kan fira artrikedomen på jorden och låta oss fascineras, men samtidigt påminna oss om att det var för åtta år sedan som FN-länderna på ett toppmöte beslutade att år 2010 skulle den negativa trenden av hotade arter världen över brytas.

Åtta år senare kan vi konstatera att vi inte var i närheten av att nå detta synnerligen viktiga mål vare sig i Sverige eller i världen. Politiker i Sverige såväl som utomlands valde att prioritera annat som de tyckte var mer angeläget, men vad är mer angeläget än att hejda förlusten av djur- växtarter och andra organismer som får jordens ekosystem att fungera? Inte mycket! Ekosystemen levererar livsviktiga tjänster, s.k. *ekosystemtjänster*, till oss helt gratis som t.ex. syre, dricksvatten och pollinering av våra grödor. Var tredje tugga vi tar när vi äter kommer från en pollinerad gröda. Alltså, ju fler arter på jorden – desto friskare ekosystem och ju mer välfärd åt oss! Så, medan makthavarna sätter upp nya visioner och mål om biologisk mångfald är det en god idé att vi som bor i Stockholms kommun lägger i en växel till och ser till att förbättra för växt- och djurlivet. Spara rishögar istället för att elda upp allt, de blir övervintningslokaler för igelkottar m.fl. Och sätt upp fågelholkar! Kontakta också gärna din stadsdelsnämnd och hör vad de gör för att gynna den biologiska mångfalden detta år.

Stockholms och Söderorts Naturskyddsföreningar

Foto: Monica Atebrant

Stockholms Naturskyddsförening och Söderorts Naturskyddsförening är lokala kretsar inom Naturskyddsföreningen. Tillsammans är vi ca 17 500 medlemmar. Geografiskt omfattar Söderortskretsen stadsdelarna Skarpnäck, Enskede-Årsta, Farsta och Vantör. Medlemmar från övriga Stockholms kommun tillhör Stockholmskretsen. **Välkommen!**

Bra miljöval 2010?

Var står de politiska partierna i viktiga natur- och miljöfrågor? Kommer de att verka för en bättre miljö under den kommande mandatperioden? I september är det val, vilket innebär att vi i Stockholm har chansen att påverka vilka som ska styra vår stad de kommande fyra åren.

Vi i Naturskyddsföreningen vill gärna se att miljöfrågorna står högt på agendan under valrörelsen. Vi vill se att politikerna lovar att göra konkreta förbättringar för Stockholms natur och miljö, som bl.a. innebär att vi skyddar och värnar värdefulla gröna områden där våra barn och barnbarn kan leka och som fungerar som spridningsvägar för djur och växter. Vi vill också se att politikerna efter valet står vid sina ord och genomför utlovade åtgärder. **Därför har Stockholms och Söderorts Naturskyddsförening i samarbete med Symbios, Naturskyddsföreningen vid Stockholms Universitet, under våren ställt samman en enkät till alla sju politiska partierna i Stadshuset, där vi bett dem ta ställning till ett antal frågor som vi anser vara viktiga för Stockholms miljö under den kommande mandatperioden. Resultatet av enkäten finner du här i programbladet! I september bjuder vi även in till en presentation och diskussion om resultatet av enkäten. Välkomna!**

Anna Nilsson för Valgruppen 2010

En ljus framtid

I början av december träffas **politiker från hela världen i Mexiko** för att komma överens om en fortsättning på Kyotoprotokollet. Den 4 december kommer den årliga klimatdemonstrationen genomföras i Stockholm, på andra platser i landet samt i övriga världen för att visa politiker och allmänhet att det finns en opinion som kräver att politikerna tar långsiktiga beslut för allas vår framtid. Vi måste ändra från vår nuvarande livsstil som bygger på riklig tillgång på billig olja till ett samhälle där vi inte har den tillgången i samma utsträckning.

Ett projekt här i Stockholm som bygger på att framtiden kommer se ut precis som det gör idag är **Förbifart Stockholm**. Det är ett projekt som det har talats om i över 30 år och bara det visar vilken omodern lösning på trafikproblemen det är. Istället för att ta till sig moderna spårburna lösningar som redan finns ute i Europa föreslår våra politiker en lösning som är dyr per km räknat, potentiellt hälsofarlig, bygger in oss i ett system som kräver fortsatt fossil energi och som kommer vara färdig tidigast år 2020, när vi behöver lösningar på trafikproblemen idag. Förbifarten kommer dessutom, enligt Trafikverkets egen prognos, vara överfull redan 10-15 år efter invigningen.

Vi har därför startat en **trafikgrupp** för att arbeta med frågan om Förbifart Stockholm. Om du också blir upprörd över hur kortsiktigt politikerna tänker och vill gå med i gruppen, kontakta Fredrik Norrman, fredrik.norrman@naturskyddsforeningen.se.

Beatrice Sundberg för Trafikgruppen

Det här vill Stockholms politiker göra för miljön

VAL-EXTRA!

Vi frågade de politiska partierna i Stockholms stadshus vilka av följande frågor, som vi anser vara viktiga för Stockholms natur och miljö, som de kommer att verka för genomförande av under mandatperioden 2010–2014. Av utrymmesskäl publiceras inte alla kommentarer här i sin helhet men de finns att läsa på www.naturskyddsforeningen.se/stockholm-krets.

Det är glädjande att se att flertalet partier håller med oss på många punkter, och att vi i flera frågor fått positivt besked från partier i båda blocken, till exempel när det gäller kompensation för ianspråktagen grönmärk, verkställande av cykelplaner och utredning om gröna tak. Det bådär gott inför framtiden.

FOTO: YANAN LI

Fråga 1. 2003 åtog sig Stockholms stad gentemot Länsstyrelsen att skydda Kyrkhamn-Lövsta, Norra Djurgården, Södra Djurgården, Årstaskogen-Årsta holmar, Älvsjöskogen, Rågsveds friluftsområde och Fagersjöskogen som naturreservat senast 2013. Vårt parti kommer att verka för beslut om naturreservat för dessa områden.

Avstår

Avstår

Delvis (endast Årstaskogen-Årsta holmar, Älvsjöskogen, Rågsveds friluftsområde, Fagersjöskogen)

Delvis (endast Älvsjöskogen, ännu ej tagit ställning avseende övriga)

Ja, alla

Ja, alla

Ja, alla

Vår kommentar: Naturreservat är ett bra sätt att bevara biologisk mångfald och att säkerställa att det finns rekreatiomsområden för allmänheten. Vi anser att samtliga dessa områden bör skyddas som naturreservat. Dessutom är gröna områden viktiga ur klimatsynpunkt då de tar upp en del av stadens koldioxidutsläpp.

Fråga 2. Ett tydligt regelverk införs för *kompensation* för ianspråktagen park- eller naturmark som innebär att bebyggd park- eller naturmark ersätts med minst likvärdig park- eller naturmark och att kvarstående park- eller naturmark får konkreta förbättringar både när det gäller naturvärden och rekreativa värden.

Fråga 3. De i trafiknämnden antagna *cykelplanerna* för Stockholms innerstad och ytterstad ska genomföras inom en 10-årsperiod med ett tydligt uppsatt delmål under mandatperioden 2010–2014 och minst tre övervakade cykelparkeringar ska inrättas i Stockholms innerstad under mandatperioden.

Fråga 4. Potentialen för utnyttjandet av Stockholms tak för utvinning av solenergi och för anläggning av så kallade *"gröna tak"* utreds och mål och en konkret handlingsplan för att på detta sätt utnyttja stadens tak upprättas.

Avstår ("Vi har regler kring kompensation och den nya ÖP:n hanterar dessutom dessa frågor.")	Avstår ("Trafikkontoret har fått i uppdrag att ta fram nya cykelplaner.")	Nej
Avstår	Ja	Ja
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Ja

I dag ligger ribban lågt gällande kompensationsåtgärder för ianspråktagen park- eller naturmark i Stockholm. Nivån kan skifta från acceptabel till helt oacceptabel där naturmark ersätts med till exempel gatlyktor.

Cyklning främjar både hälsan och miljön och det finns flera exempel på goda cykelstäder både i och utanför Sverige. I de befintliga cykelplanerna finns ett bra underlag för att långsiktigt göra Stockholm till en bra cykelstad och det är därför glädjande att nästan alla partier nu vill genomföra dessa åtgärder.

Gröna tak, som består av gräs- eller sedumarter, har många fördelar. De renar luften genom att ta upp hälsoskadliga partiklar och dämpar buller. Dessutom sänker de höga inomhustemperaturer på sommaren och ger ökad isolering vintertid vilket bidrar till minskad energianvändning. Det är därför glädjande att nästan alla partier vill utreda möjligheterna till gröna tak i Stockholm.

Senaste nytt: www.naturskyddsforeningen.se/stockholmkrets, www.naturskyddsforeningen.se/soderort

Fråga 5. Stockholms kommunala fastighetsbolag ska införa *energimätare* för vatten, värme respektive el i alla bostäder som visar aktuell energiförbrukning för bostaden. Debiteringen ska ske efter mätarnas faktiska antal ackumulerade kWh.

Fråga 6. Projektet *Förbifart Stockholm* skrotas.

Fråga 7. 2006 fastslog riksdagen att 25 % av den offentliga livsmedelskonsumtionen bör avse *ekologiska livsmedel* 2010. Vårt parti kräver:
A) Minst 25 % av livsmedelskostnaden ska gälla KRAV-märkta livsmedel vid upphandling av mat till skolor, förskolor, äldreomsorg och personalmatsalar i Stockholms stad.
B) Alla skolor i Stockholms stad ska servera enbart vegetarisk mat minst en gång i veckan.

	Delvis (i norra Djurgårdsstaden och miljonprogramsområdena)	Nej	Nej till båda. ("I stadens miljöprogram har vi kravet 15 %")
	Delvis ("i nya hus där det är lämpligt")	Nej	Nej till båda. ("Vårt mål är att minst 15 % av maten som serveras i Stockholms stad är ekologisk.")
	Nej	Nej	Nej till båda
	Ja	Nej	Avstår. (Vi kommer att arbeta för större andel ekologisk mat men kan inte ange hur mycket.)
	Ja	Nej	Delvis (endast A)
	Ja	Ja	Ja, båda
	Delvis ("i möjligaste mån i nyproduktion")	Ja	Ja, båda

Vår kommentar: Individuell mätning har visat sig leda till minskad energiförbrukning och är ett bra sätt att minska vår energikonsumtion och klimatpåverkan.

Forskning visar att byggandet av nya motorleder genererar mer biltrafik vilket innebär ökad klimatpåverkan. Enligt Trafikverkets egna prognoser kommer dessutom Förbifarten att vara full 10-15 år efter invigningen år 2020, vilket visar att den inte är en långsiktig lösning på Stockholms trafikproblem. Vi vill istället se ett modernt alternativ med ett utvecklat trängselskattesystem och utbyggd kollektivtrafik.

Vi anser att Stockholm bör efterleva riksdagens beslut om ekologisk mat och på så sätt minska giftspridningen. Ett bra sätt att minska sin klimatpåverkan är att äta mer vegetariskt och vi tycker att Stockholms skolor bör vara med och visa på den variationsrikedom som vegetariska rätter kan innebära genom att införa en vegetarisk dag i veckan.

Fråga 8. I nuvarande förslag avseende ombyggnation av Slussen revideras och ersätts av ett förslag som ger mer och bättre utrymme för fotgängare, cyklister och spårbunden trafik.

Nej

Ja

Nej

Nej

Avstår

Ja

Ja

Vi tycker inte att en åttafilig motorled hör hemma mitt i centrala Stockholm utan vill se ett Slussen som i första hand tillåtnas fotgängare, cyklister och spårburen trafik.

Fråga 9. Följande tre åtgärder inom miljöpolitiken i Stockholms stad kommer vårt parti att prioritera under mandatperioden 2010–2014? (Beskriv med totalt max 30 ord.)

M: 1. Luftkvaliteten – att leva upp till EU-direktivet för luftkvalitet. 2. Värna grönområden och rusta upp stadens parker samt plantera fler träd. 3. Hållbar tillväxt i Stockholm i form av bl a nya miljöprofilområden som Norra Djurgårdsstaden, Västra Liljeholmen och miljonprogramsområdena. Det inbegriper också ett förverkligande av det unika 100-miljarderspaketet för infrastruktur där hälften av investeringarna går till spår och hälften till vägar. I detta paket finns också cykelbaneinvesteringar. Paketet är mycket viktigt för en väl fungerande region och för miljön.

Fp: 1. Miljözoner för bilar 2. Att göra avfallskvarnar lätt-tillgängliga 3. Energieffektivisering

Kd: 1. Genom fortsatt satsning på miljövänlig teknik ska CO2 målen uppnås redan före 2020 2. Upprusta miljonprogramsområdena med totalt fokus på en skarp miljöprofil 3. Nya spårvagnslinjer och en utveckling av pendelbåtstrafiken på vattenvägarna.

C: 1. Miljövänligt stadsbyggande. Vi vill bygga tätare (och ibland högre), för att kunna spara och utveckla stadens parker och grönområden. Alla nya områden ska minst hålla Hammarby Sjöstad-klass avseende miljökrav. 2. Gynna miljöbilar genom rabatter för parkering, boendeparkering och i trängselskattesystemet samtidigt som vanliga, ej miljövänliga bilar exempelvis får betala mer trängselskatt. Avgift på dubbdäck. 3. Kraftigt utbyggd

kollektivtrafik med bland annat fler tunnelbanesträckningar och kollektivtrafik på vattnet mellan stadsdelar och grannkommuner. Vi vill göra nya Slussen till båtpendlingscentral.

S: 1. Lägga ner Värtaverket och konvertera det till biogas. 2. Öka insamlingen av matavfall och införandet av avfallskvarnar 3. Åtgärda bullerproblematiken

Mp: 1. Minska biltrafiken genom att utveckla stoppa Förbifart Stockholm, utveckla trängselavgifterna, parkeringsavgifterna och bygga ut kollektivtrafiken. 2. Inrätta sex nya naturreservat. 3. Kraftigt öka insamling och behandling av matavfall för att framställa biogas.

V: 1. Bilfria gator i City och på sikt bilfri innerstad. Dubbdäcksförbud i hela innerstaden. Höjda trängselavgifterna och avgifter även på Essingeleden. Nej till Förbifart Stockholm. 2. Bevara Stockholms gröna kilar. Rena stadens sjöar och verka för en hållbar vattenförsörjning även i framtiden. 3. Bygga energisnåla bostäder i bra kollektivtrafiklägen. Lägga ner Bromma flygplats och bygga bostäder där.

Vår kommentar: Det finns många goda idéer bland de politiska partierna. Vi hoppas att dessa idéer kommer att omsättas i konkreta beslut som sedan också verkställs under mandatperioden 2010–2014.

	Fråga 1: Naturreservat	Fråga 2: Kompensation	Fråga 3: Cykelplanerna	Fråga 4: Grönaktak	Fråga 5: Energi-mätare	Fråga 6: Skrota Förbifart Stockholm	Fråga 7: Ekomat	Fråga 8: Revidera Slussen-förslaget
M	–	–	–	☹	😊	☹	😊	☹
Fp	–	–	😊	😊	😊	☹	😊	😊
Kd	😊	😊	😊	😊	☹	☹	☹	☹
C	😊	😊	😊	😊	😊	☹	–	☹
S	😊	😊	😊	😊	😊	☹	😊	–
Mp	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
V	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊

Sammanfattning av svaren. 😊 = Ja ☹ = Nej 😐 = Delvis _ = Avstår

Allt om höstens och vinterns program!

OBS! Oförutsedda ändringar i programmet kan förekomma. Se våra hemsidor för aktuell information.

■ = Arrangeras av Stockholmskretsen

● = Arrangeras av Söderortskretsen

Alla är förstås välkomna, oavsett arrangör!

Ta med medlemskortet på våra aktiviteter.

SEPTEMBER

■ ● Hur ser Stockholmspartiernas miljöpolitik ut?

16 september, torsdag, kl. 18.30–20.30

Inför valet har vi gått ut med en enkät till partierna i Stockholms stadshus om deras miljöpolitik. I kväll presenterar vi resultatet. Kom och ta reda på var partierna står i Stockholms miljöfrågor och vad som väntar på miljöområdet under den kommande mandatperioden!

Samling: Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr. Info och anmälan senast den 15 september: Anna Nilsson@naturskyddsforeningen.se, 070-281 15 69.

● Höstfåglar i Sandemar

19 september, söndag, kl 7.00–cirka 11.00

Utflykten till Sandemars fina fågelmarker är en trevlig tradition. Här finns ett naturskönt odlingslandskap med låga havsstrandängar i flyttfågelstråket. Vi samlas tidigt på morgonen, vandrar genom skogen och över strandängarna där vi hoppas på ett rikt fågelliv. Vi får kunnig guidning av Wolter Arnberg. Det brukar finnas rovfåglar, vadare, kanske

blåhake och många andra arter. Ta med matsäck!

Samling: P-platsen vid Sandemars naturreservat. Pendeltåg från Stockholm C 5.52 till Handterminalen, därefter buss 839 kl 6.25 till Svärdsnäsviken. OBS: preliminära tider, kolla med SL. Om du kör bil och har plats för fler, meddela gärna detta. Deltagaravgift: 20 kronor för SNF-medlemmar, 40 kronor för övriga. Info och anmälan senast 15/9 till Wolter Arnberg, sandemar.september@gmail.com eller till Desirée Johansson 08-604 02 62 eller 073-949 48 52.

● Årsta holmar

21 september, tisdag, kl 16.30–cirka 18.30

På begäran gör vi ytterligare ett besök på holmarna. Stockholm är känt för sina öar. I Årstaviken ligger Årsta holmar, en grönskande otillgänglig ödemark mitt i staden där de flesta aldrig har satt sin fot men sett från stränder och broar. Naturen här har fått sköta sig själv. Döda träd har fått ligga kvar och är en god livsmiljö för insekter, svampar med mera. Även bävern trivs bra runt öarna. Vi besöker holmarna och blir guidade av Mats Gothnier från länsstyrelsen.

Samling: Brofästet under gamla bron på Södermalmssidan. Deltagaravgift: 70 kronor för icke medlemmar. Info och anmälan senast den 15/9 för medlemmar och övriga i mån av plats senast den 17/9 till Birgitta Råständer: birgitta.rastander@hotmail.com, 0730-82 76 40, eller Monica Attebrant@naturskyddsforeningen.se, 070-739 50 25.

■ Fåglar på Järvafältet

25 september, lördag, kl. 8.00–13.00

Norra Järvafältets sjöar och våtmarker är utmärkta rastplatser för änder, vadare och tättingar av olika slag. Och med så mycket rastande fågel kommer så klart rovfågarna! Guidar gör Ronny Fors. Medtag matsäck.

Samling: Utanför Akalla T-banestation kl. 8.00. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för övriga. Kontakt: Anders.Tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.*

OKTOBER

■ ● Miljövänliga veckan

2–10 oktober, för tider och detaljerat program se våra hemsidor

Temat är för andra året i rad Mat och klimat, men med målgrupp storkök och restauranger. Kontakt: Beatrice Sundberg: beatrice7878@hotmail.com.

● Laga mat med klimatprat

13 oktober, onsdag, kl 17.30

Vi lagar mat, äter tillsammans och diskuterar vad klimat-smart, nyttig och god mat är. Hur ska vi tänka när vi handlar vår middag? Ann-Helen Meyer von Bremen leder matlagning och matprat. Hon är journalist och skriver om lantbruk, livsmedel och mat med koppling till miljöfrågor, och är medarbetare i tidningen Sveriges Natur.

Se även: www.uttryck.se och www.hungryandangry.se.

Samling: Björkhagens skola, hemkunskapsköket. *Kostnad (inklusive middag): 80 kr för medlemmar, 120 för övriga. Info och anmälan senast 8/10 till Birgitta Råstander: birgitta.rastander@hotmail.com, tel.0730-82 76 40.*

■ Fagersjöskogen – ett hotat skogsområde?

17 oktober, söndag, kl. 11.00–cirka 14.00

Fagersjöskogen var planerad att bli naturreservat men nu ligger planerna på is. Medan vi vandrar genom den natursköna skogen berättar Anders Tranberg och Ronny Fors

Foto: Monica Attebrant

Vad händer med våra parker och skogar i staden? En del av svaren kan du få den 19 oktober.

från Grönområdesgruppen vilka hot som finns mot skogen. Observationer av fåglar, växter, mossor, tickor och kryp hinns förstås också med. Ta med matsäck. Grövre skor är att rekommendera.

Samling: Hökarängens T-bana, utgång Sockenvägen kl. 11.00. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för icke-medlemmar. Kontakt: Anders.Tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.*

● ■ Våra parker och skogar i staden

19 oktober, tisdag, kl. 18.30–20.30

Vad händer med träd och buskar i våra parker och skogar? Vilka planer finns för skötsel och bevarande? Vi bjuder in Mattias Sjölander från Stockholms stad, Mats Berglund från Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och stadsträdgårdsmästare Pia Krensler, som presenterar sin verksamhet och beskriver ansvarsområden, syften och mål med skötseln av våra grönområden.

Samling: Sensus, Medborgarplatsen 4, sal 402. *Info och anmälan senast 17/10: Monica.Attebrant@naturskyddsforeningen.se, 070-739 50 25 eller Anders.Tranberg@comhem.se, 073-724 63 07.*

Möte vid polen. Kom och lyssna till polarguiden och författaren Cecilia Hed Malmström den 8 november.

NOVEMBER

● Pol till pol

8 november, måndag, kl. 18.30

1993 var Cecilia Hed Malmström den första svenska kvinnliga borrhsteknikern under ett forskningsprojekt på Sydpolen. Sedan dess har hon under flera år arbetat som polarguide vid resor till Antarktis, Grönland och Spetsbergen. Hon är även författare till boken "Mina motpoler". Ikväll berättar hon till egna bilder om känslan för is och hur det är att arbeta i dessa områden.

Samling: Sensus lokal nr 401, Medborgarhuset, T-bana Medborgarplatsen. *Kostnad: Fritt inträde för medlemmar, 70 kronor för övriga. Info och anmälan senast 3/11 till Lasse.Lidgren@telia.com, 070-278 08 16.*

● Höststädning vid Ekudden

14 november, söndag, kl. 10.00

Ekudden är det ängsområde vid norra Flaten som Söder-

ortskretsen hävdar. Nu är det dags att plocka skräp runt stränderna och samla ihop kvistar och sly från vårens och sommarens röjningar. Vi står för redskapen. Ta med oömma kläder och fika och kanske något att grilla. Det är mysigt att sitta runt elden – alla är hjärtligt välkomna!

Samling: Ekudden, vid Listuddens gård, ca 25 minuters promenad från T-bana Skarpnäck. *Info: Lasse.Lidgren@telia.com, 070-278 08 16.*

● ■ Från Köpenhamn till Mexiko – få koll på klimatförhandlingarna

16 november, tisdag, kl. 18.30–20.30.

Vilka slutsatser kan dras efter de misslyckade förhandlingarna i Köpenhamn och vad kan nu förväntas inför Mexiko i december? Vilka är förhandlingarnas viktigaste aktörer? Vad gör och anser Naturskyddsföreningen? Göran Ek, klimathandläggare på rikskansliets internationella avdelning, guidar oss i dessa frågor.

Samling: Naturskyddsföreningens rikskansli, Åsögatan 115, 2 tr. *Info: Axel Gränse 0733-92 71 02, axel.granse@gmail.com.*

■ Upptäck Älvsjöskogen

21 november, söndag, kl. 10.00–14.00

Älvsjöskogen erbjuder en varierad skog med djupa, granklädda dalgångar och karga hållmarker. Vi vandrar runt på småstigarna och tittar på mossor, lavar, tickor och annat spännande. Guidar gör Ronny Fors och Anders Tranberg. Medtag matsäck.

Samling: Utanför Konsum vid Älvsjö station kl. 10.00. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för övriga. Kontakt: Anders.Tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.*

■ Filmvisning: Underkastelsen

25 november, torsdag, kl. 18.30–21.00

Vi ser på Stefan Jarls nya film Underkastelsen (www.underkastelsen.se), som handlar om de kemikalier vi utsätts för och som hamnar i våra kroppar. Efter det blir det samtal och frågestund med

en kemikaliehandläggare från Naturskyddsforeningen.

Samling: Studiefremjandet Stockholms nya lokaler på Norrtullsgatan 12 N, nära Odenplan. Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för övriga. Kontakt: Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09

DECEMBER

■ ● Manifestation för lyckade klimatförhandlingar – Gøbal day of action 4 december, lørday, för tider och detaljerat program se våra hemsidor.

Inför klimatmøtet i Köpenhamn gjordes en mycket lyckad manifestation med hundratusentals deltagare i Stockholm och resten av världen. Men misslyckandet i klimatförhandlingarna i Köpenhamn 2009 gör att vi återigen vill delta i denna globala manifestation och skicka ett meddelande till FN:s klimatkonferens i Cancun, Mexiko, med stöd och krav på kraftfulla beslut. Initiativtagare är tocktøcktøck.org och många andra miljöorganisationer är medarrangörer denna dag. Kontakt: Beatrice Sundberg, beatrice7878@hotmail.com.

■ Gløggmingel med Stockholmskretsen 8 december, onsdag, kl.18.00–cirka 20.00

Alla är välkomna att mingla med medlemmar och kretsaktiva, få tips på hållbara julklappar och njuta ekologiska pepparkakor och gløgg.

Samling: Stockholms Naturskyddsforenings kansli, Norrbackagatan 80. Ring på porttelefonen. Anmälان till kansli.stockholm.krets@naturskyddsforeningen.se senast den 6 december. Kontakt: Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09.

■ Örnspaning i Ågesta 11 december, lørday, kl. 9.00–cirka13.00

Vi vandrar från Ågesta gård till Örnberget (cirka 4 km, mestadels lättgånget) där vi hoppas få se havsörn jaga över Orlången, om inte sjön frusit helt. Vi tittar även efter mes-

tåg, siskor, spettar och strömstare, blandat med allehanda naturstudier. OBS! Klä dig varmt och vindtätt, rejåla varma skor är att rekommendera. Ta med matsäck och kikare om du har.

Samling: Ågesta gård kl. 9.00. Buss 833 från Farsta strand passerar Ågesta gård. Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för övriga. Kontakt: Anders.Tranberg@naturskyddsforeningen.se, 073-724 63 07.

JANUARI

● Botanisk mångfald i Sydafrika och Australien 20 januari, torsdag, kl. 18.00

Följ med på en klimatsmart resa till Sydafrika och Australien – samma kväll! Vi får sakkunnig guidning av botanist Karin Martinsson genom olika världsdelar. Kapfloran har en unik växtlighet med 70 % endemiska växter. Vi tar också en liten tur till Australien. Vi får lära oss mer om hur växter klarar extrema klimatförhållanden, torra och hetta, hur växterna spridit sig över jorden och varför den biologiska mångfalden är så stor på vissa platser.

Samling: Bergianska trädgården, Edvard Anderssons Växthus, T-Universitetet eller Roslagsbanan. Medlemmar 50 kr, övriga 100 kr. Info och anmälان senast 12/1: Desiree.Johansson@telia.com eller 073-949 48 52.

■ Vinterskådning på Sødertörn 22 januari, lørday, kl. 9.00–14.00

Så var det dags för årets kallaste exkursion! Men det brukar också vara en av årets mest minnesvärda. Vi skådar övervintrande fåglar på Torø och vid andra lokaler på Sødertörn. Örnar, grisslor, alfågel, vråkar, varfågel och annat skøj står på programmet.

Samling: Gullmarsplan kl. 9.00 för samåkning. Medtag matsäck! Anmälان till Ronny.Fors@naturskyddsforeningen.se, 070-896 36 07.

Senaste nytt: www.naturskyddsforeningen.se/stockholm-krets, www.naturskyddsforeningen.se/soderort

Äventyr i naturen för barn och ungdom!

Stockholms Natursnokar – Stockholmskretsens familjeaktiviteter

Välkomna ut i naturen för allehanda upplevelser under Välkomna ut i naturen! Stockholmskretsens mål med vår barn- och familjeverksamhet är att erbjuda varierande aktiviteter som vuxna och barn tillsammans har glädje av – utomhus. Bättre grovmotorik, bättre syn, lägre puls och allmänt bättre hälsa är några av fördelarna med naturvistelser. Har någon i familjen ett handikapp, hör av dig så vi kan välja bra vägar. Mamma, pappa, morfar, farmor, moster, medlem eller inte spelar ingen roll. Alla är välkomna!

Med karta och kompass i naturen

3 oktober, söndag, kl. 13.00–15.00

Vi lär oss att navigera med karta och kompass och letar skattgömmor. Tag med sittunderlag och matsäck för mellanmål ute. Grill finns.

Samling: På ången vid buss 69, busshållplats Edelstams väg, på Södra Djurgården. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för icke-medlemmar, barn gratis. Anmälan till Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09, senast den 1 oktober.*

Studiebesök på Stora Skuggans 4-H gård

24 oktober, söndag, kl. 13.30–15.30

Vi blir guidade bland bondgårdens djur och tittar lite särskilt på de svenska lantraserna. Tag med sittunderlag och matsäck för mellanmål ute i skogen.

Samling: Vid buss 40, hållplats Stora skuggan, kl. 13:00. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för icke-medlemmar, barn 10 kr. Begränsat antal platser. Anmälan till Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09 senast den 23 oktober.*

Matlagning ute

28 november, söndag, kl.11.00 till ca 14.00

Vi förbereder och lagar lunch tillsammans. Tag med: kläder efter väder, sittunderlag och varm dryck i termos.

Samling: På ången vid buss 69, busshållplats Edelstams väg, på Södra Djurgården. *Kostnad: 10 kr per barn, 20 kr för medlemmar, 40 kr för icke-medlemmar. Obligatorisk anmälan till Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09, senast den 25 november. Ange ev. matallergier i familjen.*

Foto: Anna Krusic

Snokeri i vinterskogen

23 januari, söndag, kl. 13.00–15.00

Vi tittar på hur skogen vi varit i under hösten ser ut i januari, följer djurspår och hänger upp lite mat åt fåglarna. Tag med kläder efter väder, sittunderlag och matsäck för mellanmål, gärna med varm dryck i termos.

Samling: På ången vid buss 69, busshållplats Edelstams väg, på Södra Djurgården. *Kostnad: 20 kr för medlemmar, 40 kr för icke-medlemmar, barn gratis. Ingen anmälan krävs. Kontakt: Anna.Krusic@naturskyddsforeningen.se, 070-383 32 09.*

Natursnokarna i Söderort – för dig mellan 6 och 12 år!

Gillar du att snoka runt i skog och mark så häng med! Vi träffas och tittar på grodor, gråsuggor, sparvar och växter. Vi lär oss mer om naturen och lite om friluftsliv, men framför allt har vi roligt tillsammans.

Natursnokarna är Naturskyddsföreningens barnverksamhet. I Stockholm Söderort har vi en egen klubb. Årsavgiften 2010 för att vara med i Natursnokarna Söderort är 100 kr per barn och betalas in till Söderorts plusgiro 367273-0. Betalar du efter 15 september så gäller avgiften även för 2011. Som medlem får du programmet utskickat med e-post. Dessutom deltar du vanligtvis gratis på Söderorts natursnoksaktiviteter. För dig som inte har betalt årsavgiften kostar varje aktivitet 40 kr/person. Dina föräldrar får följa med gratis. Vid vissa aktiviteter kan en självkostnadsavgift för t. ex. material eller resor tillkomma.

Är du inte anmäld tidigare så gör det samtidigt som du betalar årsavgiften till tomas@bergenfeldt.se. Ange adress, hemtelefon och födelseår.

Vår hemsida hittar du på www.naturskyddsforeningen.se/soderort. Där lägger vi in eventuella nya aktiviteter, ändrade tider eller tips på andra arrangemang. Har du frågor, ring Tomas Bergenfeldt, 08-600 15 85.

Småkryp under ytan

26 september, söndag, kl. 9.30– ca 12.30

Vi tar en ny titt under vattenytan för att se vilka småkryp som lever under vattnet. Biologen Krister Sernbo visar på vattenbin, trollsländelejon, husmaskar och annat vi kan få upp med våra håvar. Ta gärna med familjens spagettisil (den med metallnät) att håva med, och kanske också en vit skål. Att stövlar är bra behöver kanske inte tilläggas, men

tänk gärna på att de livligaste barnen förmodligen behöver ombytestsockor med sig i alla fall.

Samling: *Markuskyrkan nära T-bana Björkhagen. Info: Krister Sernbo tel 08-600 32 10.*

Leta spår efter istiden

13 november, lördag, kl. 10.00–12.30

För 20 000 år sedan låg hela norra Europa under ett kilometer djupt istäcke. Följ med på en vandring i istidens tecken runt sjön Judarn. Vi följer en 2 km lång stig och letar efter de spår som isen lämnat i naturen. Kan vi hitta ett jätte-kast? Dessa stora stenar trodde man förr var kastade av jättar, men idag vet vi att de flyttats av inlandsisen. Vi kommer att hitta berg som isen slipat av till släta rundhällar och lära oss mer om hur isen påverkat landskapet. Glöm inte matsäcken, vi letar upp ett trevligt ställe att slå oss ner en stund.

Samling: *10.00 utanför Åkeshovs T-bana. Anmäl till Kenneth Hagsten, kenneth.hagsten@gmail.com eller 070-2436484.*

Prova på klättring

23 januari, söndag, kl. 12.30

För dig som inte har klättrat förut eller bara klättrat lite grand. Instruktörer hjälper och instruerar under 2 timmar i Karbins fina klätterhall. Ta på smidiga kläder, inga tighta jeans. Omklädningsrum och enklare servering finns. Pris: 140:-/barn om du betalat årsavgiften i snokarna, annars 170:-. Utrustning med skor (min storlek 27) ingår.

Samling: *Karbins klätterhall, Västberga Allé 60, www.karbin.com. Buss 165 från Liljeholmen till Västberga Kyrkogårdsväg. Buss 144 från Gullmarsplan till hpl Toffelbacken, gå 600 m. Se www.sl.se. Anmälan till karin@tillhagen.se.*

Våra arbetsgrupper

■ Stockholmskretsen ● Söderortskretsen

■ ● Grönområdesgruppen

Grönområdesgruppen vill medverka till att så mycket som möjligt av Stockholms grönområden bevaras i samband med att det ska byggas bostäder och trafikleder. Trycket på stadens natur ökar i takt med att Stockholm växer. Kontakt: Viveann.Nahls@bredband.net

■ ● Handla miljövänligtgruppen

Handla miljövänligtgruppen arbetar med frågor som rör den personliga konsumtionen. Vi vill inspirera och lära ut till andra hur man kan handla miljövänligt. Fokus för vårt arbete ligger på miljövänliga veckan som alltid är vecka 40. I år, liksom förra året, är temat mat och klimat, med målgruppen storkök och restauranger. Om du vill engagera dig i konsumtionsfrågor kontakta Beatrice Sundberg, beatrice7878@hotmail.com.

■ Cykelgruppen

Cykelgruppen anordnar gemensamma cykelturer, after work-cykling och cykelmekarkurser. Gå med i cykelgruppen och få cykelgruppens nyhetsbrev. Kontakt och anmälan Anna Eriksson, anna@annaceriksson.se.

■ Aktionsgruppen mot jätteräkor

Aktionsgruppen mot jätteräkor arbetar bland annat med grossister och restauranger för mangroveträskan, som förstörs genom anläggning av dammar för odling av jätteräkor. Mangroveträskan är en biotop som fungerar som erosionskydd och har en lika stor biologisk mångfald som regnskogen. Kontakt: Gudrun.Hubendick@naturskyddsforeningen.se

■ Energigruppen

Energigruppen arbetar bland annat för effektivare energianvändning och ökad andel Bra miljöval el. Vi ordnar energiseminarier och försöker påverka politiska beslut i riktning mot så effektiva och säkra lösningar som möjligt. Kontakt: Bertil-Nyman@telia.com

■ ● Länsförbundets klimatgrupp

Länsförbundets klimatgrupp är en grupp med klimatintresserade från hela Stockholms län. Inom gruppen finns även en trafikgrupp som bl.a. arbetar med Förbifart Stockholm och en grupp som arbetar med individens val – vad man kan göra som enskild person för att minska sin klimatpåverkan. Läs mer på www.naturskyddsforeningen.se/stockholm

● Ängsgruppen

Ängsgruppen leder Söderortskretsens skötsel av Ekudden vid sjön Flaten i södra Stockholm. Vi har genom ett brukaravtal med Stockholms stad åtagit oss att sköta det 4,4 ha stora området och där återskapa ett ängslandskap med stort inslag av såväl gamla som yngre ekar. I den årliga skötseln ingår bl.a. lövräfsning, slåtter, slyröjning och städning. Vi följer också floran och faunan genom inventeringar. Vill du vara med och ta ett praktiskt handtag? Välkomna till höststädning den 14 november! Kontakt: Thord Håkansson, 08-724 91 43, dagny.thord@gmail.com.

● Skogsgruppen

Kontaktperson Monica Attebrant, 070-739 50 25, monica.attebrant@naturskyddsforeningen.se. Vi samarbetar med Grönområdesgruppen i Stockholmskretsen.

Övrig information/Anslagstavla

Vill du vara med i vårt kretsarbete? Vi arbetar ideellt med frågor som rör bl.a. grönstruktur, klimat, energi, cykling och konsumtion. Vi erbjuder intressanta uppgifter i våra styrelser och arbetsgrupper. För mer information och intresseanmälan kontakta Stockholmskretsen eller Söderortskretsen (kontaktuppgifter nedan).

Prenumerera på Stockholms Naturskyddsförenings E-nyhetsbrev! Varje månad får du aktuell information om vad som är på gång i Stockholms- och Söderortskretsarna: stundande evenemang, inbjudningar till kretsträffar, aktuella miljöprojekt, exploateringsshot, m.m. Börja prenumerera genom att gå in på www.naturskyddsforeningen.se/stockholmkrets. Vid frågor kontakta Anders Tranberg, anders.tranberg@naturskyddsforeningen.se.

Lokala grupper: vill du hjälpa oss att bevara dina smultronställen? Stockholm är en stor stad och vi vill finnas överallt för att kunna försvara värdefull natur, ordna aktiviteter och sprida information. Om du vill engagera dig lokalt eller bidra med din kunskap om närområdet hör av dig till oss. Kanske är ni fler i området som kan bidra till en mer hållbar stadsdel genom att vara en del av vårt kontaktnät i staden. Tillsammans kan vi arbeta för att bevara Stockholms värdefulla natur. Kontakt: Åse Ahlstrand, ase.ahlstrand@naturskyddsforeningen.se

Volontär för en dag

Vill du göra något för miljön utan att knyta dig till någon särskild grupp eller nätverk? Då kan du anmäla dig som miljövolontär och få erbjudanden om att delta i enskilda natur- och miljöevent, t.ex. genom att dela ut informationsblad, fixa i samband med, eller stå värd för, en utställning. Du bestämmer själv vilka och hur många event du vill delta i och vad du vill göra. Välkommen att göra en insats för miljön! Kontakt Fredrik Norrman, fredrik.norrman@naturskyddsforeningen.se.

Aktivitetsskalendern visar alla Naturskyddsföreningens aktiviteter. Gå till www.naturskyddsforeningen.se/aktivitetsskalendern och välj Län: Stockholm, sedan Arrangör: Stockholm eller Söderort. Justera datum för att se längre fram i kalendern. Välkomna!

Stöd Naturskyddsföreningen! Sätt in ett bidrag på vårt plusgirokonto 90 19 09-2

Stockholmskretsens styrelse: Anna Nilsson, *ordförande*, 070-281 15 69; Åsa Österlund, *vice ordförande, trafikfrågor*; Beatrice Sundberg, *sekreterare*, Anders Ekström, *kassör*, Jenny Blomberg, *pressansvarig*, 070-734 50 45; Åse Ahlstrand, *planfrågor*; Anna Krusic, *webbredaktör*, Fredrik Norrman, *klimatfrågor*, Linda Silfverberg, *sociala medier*; Anders Tranberg, *e-nyhetsbrevet*; Carl Welinder, *energifrågor*. Valberedning: Emma.Alm@naturskyddsforeningen.se. Adress och fler kontaktuppgifter på www.naturskyddsforeningen.se/stockholmkrets

Söderortskretsen styrelse: Monica Attebrant, *ordförande*, 08-94 13 04; Tomas Bergenfeldt, *vice ordförande o. ansvarig för Natursnokarna i Söderort*, 0705-56 16 31; Desirée Johansson, *sekreterare*, 073-949 48 52; Lasse Lidgren, *kassör*, 070-278 08 16; Birgitta Råstander, *ledamot*, 08-94 13 89; Axel Grånse, *ledamot*, 08-648 18 63. Mer information på www.naturskyddsforeningen.se/soderort

Stockholms Natur

Foto: Monica Attebrant

Snabbguiden till alla aktiviteter

Natursnokarna

- SEP 26 Småkryp under ytan
OKT 3 Med karta och kompass i naturen
24 Studiebesök på Stora Skuggans 4-H gård
NOV 13 Leta spår efter istiden
28 Matlagning ute
JAN 23 Prova på klättring
23 Snokeri i vinterskogen

Kretsarnas höstprogram

- SEP 16 Hur ser Stockholmspartiernas miljöpolitik ut?
19 Höstfåglar i Sandemar
21 Årsta holmar
25 Fåglar på Järvafältet
OKT 2-10 Miljövänliga veckan
13 "Laga mat med klimat-prat"

- 17 Fagersjöskogen – ett hotat skogsområde?
19 Våra parker och skogar i staden
NOV 8 Pol till pol
14 Höststädning vid Ekudden
16 Från Köpenhamn till Mexiko –
få koll på klimatförhandlingarna
21 Upptäck Älvsjöskogen!
25 Filmvisning – *Underkastelsen* av Stefan Jarl
DEC 4 Manifestation för lyckade klimatförhandlingar –
Global day of Climate action
8 Glöggmingel med Stockholmskretsen
11 Örnspaning i Ågesta
JAN 20 Botanisk mångfald i Sydafrika och Australien
22 Vinterskådning på Södertörn

Stockholms Naturskyddsförening

Norrbackagatan 80
113 41 Stockholm
Tel: 070-281 15 69 (ordf. Anna Nilsson)
kansli.stockholm.krets@naturskyddsforeningen.se
www.naturskyddsforeningen.se/stockholmkrets

Söderorts Naturskyddsförening

c/o Monica Attebrant
Pilotgatan 46
128 32 Skarpnäck
Tel: 070-739 50 25
monica.attebrant@naturskyddsforeningen.se
www.naturskyddsforeningen.se/soderort

Redaktion:
Monica Attebrant, Anna Krusic,
Susanne Abelin, Annika Moberg
Ornsgästfoto: Linda Silfverberg

KLIPP UT OCH SÄTT UPP PÅ KYLSKÅPET!